

Groeneveld: Nationaal Centrum voor Bos, Natuur en Landschap

De keuze is aan de bezoeker

Th. Mellenbergh

Het Staatsbosbeheer heeft al jarenlang behoefte aan een centrum waar informatie kan worden gegeven. Thans kan in die behoefte worden voorzien door het stichten van het Nationaal Centrum voor bos, natuur en landschap Groeneveld dat met steun van het Ministerie van Landbouw en Visserij is ingericht in het gerestaureerde Huis Groeneveld in Baarn. Hier wil de Rijksdienst duidelijk maken dat het behoud van de nog aanwezige kwaliteit aan bos, natuur en landschap in Nederland in het geding is, maar dat ons nog steeds wegen open staan tot het bereiken van een evenwichtige relatie tussen mens en natuur, mits we bewust en met verantwoordelijkheidsgevoel voor deze relatie willen kiezen.

Staatsbosbeheer sluit met dit Centrum aan op de in de laatste decennia sterk toegenomen belangstelling van de bevolking voor de natuur en haar betekenis voor de mens en zijn samenleving. De vervuiling van grond, water en lucht, lawaaihinder, de relatieve vermindering van voor recreatie beschikbare bos- en natuurgebieden en de visuele achteruitgang van het landschap spelen daarbij een grote rol. Er is gelukkig een groeiend besef dat de natuur, zoals die zich aan ons voordoet, niet een eenmalige statische toestand is, maar gezien moet worden als een stelsel van in elkaar grijpende processen waarbij vooral in ons land de mens zelf een grote rol speelt. Elke vierkante kilometer is door de mens ontgonnen of in gebruik genomen voor een economisch doel.

We kunnen vaststellen dat menselijk ingrijpen in de hier oorspronkelijk aanwezige ecosystemen tot veranderingen leiden die vaak verarming maar ook verrijking betekenen. Verandering al door het bedijken van de "Lage Landen" waardoor een van nature aanwezig waterregime verloren ging. Wij mogen dit niet betreuren, want het strekte tot onze eigen veiligheid. Wel is het illustratief voor het feit dat menselijke vestiging resulteert in soms fundamentele ingrepen die praktisch onomkeerbaar zijn. Verarming door het niet willen of kunnen onderkennen van samenhangen waardoor componenten van het systeem worden uitgeschakeld. Een voorbeeld is de voortschrijdende ontbossing gedurende de geschiedenis van ons land. Verrijking door het in vroeger eeuwen "met schop en kruiwagen" ont-

ginnen van ons land hetgeen tot een verscheidenheid aan landschappen heeft geleid die er voordien niet was. Een voorbeeld is ook de veenontginning die gradiënten schiep tussen open water via verlanding tot broekbos. Een voor de natuur ongunstige trend herbergt onze tijd door schaalvergroting en daarmee gepaard gaande nivellering. Daardoor dreigt een in de loop der eeuwen in ons land opgebouwde verscheidenheid aan landschappen weer verloren te gaan.

Groeneveld moet helpen kiezen

De mens maakt iedere dag keuzen, die hem steeds sneller opgedrongen worden, hij is bezig de natuur aan banden te leggen, te beteugelen en soms te overvleugelen. Groeneveld moet, zo is de bedoeling, helpen bij het kiezen door keuzemogelijkheden voor te leggen en aan te geven wat de gevolgen zijn. Zo zal de landschappententoonstelling op de eerste verdieping bijvoorbeeld vervangingsgemeenschappen laten zien in relatie tot de oorspronkelijke situatie in Nederland en in relatie tot een situatie die zou ontstaan als de mens niet meer ingreep. De mens zal immers inzicht in de gevolgen moeten hebben wil hij bewust een keus kunnen maken. Het Staatsbosbeheer pleit voor een integrale benadering van de keuzeproblemen waarbij de te verwachten veranderingen in het milieu als gevolg van een bepaalde keuze "zichtbaar" worden gemaakt, zodat een afweging mogelijk is. Groeneveld zal de mens op populaire doch verantwoorde wijze leren dat er een wisselwerking bestaat tussen zijn doen en laten en het milieu. En dat de mens zelf verantwoordelijk is voor ingrepen in het landschap. Dat iedere ingreep zijn voor en tegen heeft waarvan we ons tevoren zo goed mogelijk rekenschap moeten geven. Behalve aan actuele keuzeproblemen besteedt Groeneveld ook aandacht aan de in het verleden gedane keuzen. De historie wordt echter niet opgevoerd als element op zich, als verdoezelende factor of als impliciete beschuldiging maar om het heden en de toekomst beter te begrijpen en duidelijker in perspectief te zien.

De landschappententoonstelling zal de bezoeker confronteren met de complexiteit van het landschap om te laten zien hoe ingewikkeld en veelzijdig het land-

Een deel van de geweldige vondst uit de grote zaal van Groeneveld. Een herderinnetje dat deel uitmaakt van een 55 m² groot schilderstuk uit het midden van de 18e eeuw.

schap in elkaar zit en hoe ieder mens op zijn/haar eigen wijze naar een zelfde type landschap kijkt. Verder wordt aandacht besteed aan de processen die leiden tot de voor Nederland zo karakteristieke verscheidenheid aan cultuurlandschappen. Duidelijk gemaakt zal worden dat bodem, water en klimaat voorwaarden creëerden voor planten, dieren en het menselijk handelen. Het landschap kwam eertijds als het ware "vanzelf" tot stand en vormde een ecologisch systeem waarvan ook de mens deel uitmaakt.

Door de schaal waarop en de snelheid waarmee thans veranderingen worden doorgevoerd treedt een frictie tussen de menselijke activiteiten en natuurlijke processen schril aan de dag. Behalve dit zal Groeneveld de onomkeerbaarheid van ingrepen, het uitwissen van geomorfologische informatie en het verloren gaan van cultuurhistorische elementen moeten signaleren. Dat door de ontwikkelingen een sterke nivellering optreedt, landschappelijk en ecologisch waardoor de in eeuwen opgebouwde verscheidenheid verloren dreigt te gaan, is een probleem dat in Groeneveld ook grote

aandacht zal krijgen.

Groeneveld signaleert, stelt, neemt stelling. Tot aan de verste grens waartoe een ambtelijke dienst kan gaan. Maar wel genuanceerd. Voor en tegen, oorzaak en gevolg, noodzaak en zinloosheid moeten hier zichtbaar, voelbaar en inleefbaar worden. Belicht vanuit evenveel invalshoeken als er partijen zijn en waar enigszins mogelijk met realistische alternatieven. Op verschillende schaalniveaus wordt geïllustreerd hoe het Staatsbosbeheer in bepaalde situaties heeft meegeholpen een keuze te maken en waarom de dienst dit heeft gedaan.

De bezoeker zal erop worden gewezen dat alle mensen binnen de hun toegewezen grenzen, keuzen kunnen maken die op den duur door de kracht van het aantal bepalend kunnen zijn voor onze toekomstige relatie met de natuur en de natuurlijke hulpbronnen. En dat die keuze niet slechts bepaald wordt door wat ons welgevallig is maar dat ook de natuur haar rechten heeft die wij niet kunnen negeren omdat onder meer ons eigen bestaan daaronder zal lijden.